

**BİLİYOR MUYUZ
YOKSA GÜVENİYOR MUYUZ?**

Emrah BOZKURT

23 Nisan 2025

Giriş

Bilgi ve güven arasındaki ilişki, hem bilimsel hem de dini bağlamda ciddi bir sorgulama gerektiriyor. Gerçekten biz mi biliyoruz yoksa başkalarına güvenerek bir şeyleri bildiğimizi zannederek kabul ediyoruz? İşte bu soruya yanıt ararken, karşımıza çıkacak engeller ve zorluklar bizi derin düşüncelere sevk ediyor.

Bilimsel Bilgi ve Güven

Bilimsel bilgi, bir taraftan gözlemler ve deneyler üzerinden şekillenen, diğer taraftan da uzmanların ve kurumsal yapıların oluşturduğu bir bilgi alanı olarak karşımıza çıkıyor. Ancak bilimsel bilgiyi sorgulamak, doğrudan her alanda uzmanlık sahibi olmayı gerektiriyor. Bu da pratikte neredeyse imkansız. Yani, bilimsel bilgiyi eleştirmek, bir anlamda her alanın derinliklerine inmeyi ve her konuda kapsamlı bir bilgi edinmeyi gerektiriyor.

Ayrıca, bilimsel bilgi çoğunlukla bir kurumsal yapı tarafından üretiliyor. Yayınlanan dergiler, araştırmalar ve hatta bazen bu bilgilerin arkasındaki ekonomik çıkarlar, bilginin doğruluğunu sorgulamak açısından büyük engeller oluşturabiliyor. Bilimsel bilginin arkasındaki çıkar ilişkilerini göz önünde bulundurduğumuzda, bireysel olarak bu yapılarla başa çıkmak çok zor. Bir düşüncüyü eleştirmek bile çoğu zaman kişisel düzeyde kalıyor ve karşımızdaki güçlü kurumsal yapılarla mücadele etmek oldukça güç görünüyor.

Din ve Güven

Benzer bir durum din ve inanç alanında da geçerli. Din üzerinden bilginin kaynağı yine bir güven meselesine dayanıyor. İnanç, özellikle dini bilgiyi kabul etmek, genellikle otoritelerin ya da kutsal kitapların öğretilerine güvenmeyi gerektiriyor. Burada da bilgiye doğrudan sahip olmak yerine, bize öğretilenlere, aktarılanlara inanmak söz konusu oluyor.

Dinî öğretileri, insanın deneyimlemesi ya da sorgulamasıyla doğrulanabilir olmaktan ziyade, inanç sistemlerine güvenme üzerine kurulur. Bir dini doğru olarak değerlendirip kabul edebilmek için ya o dini getiren peygambere güvenmek gerekiyor ya da gelen kutsal metne veya her ikisine birden bu güvenin sağlanması gerekiyor. Bu da bilimsel bilgiyle paralel bir noktaya geliyor: Bilgiyi elde ederken güven, bir biçimde kendiliğinden devreye giriyor.

Dini bilginin sabit oluyor olması bilimsel bilgiye göre bir nebze olsa insanlar için daha kolaylaştırıcı bir imkanda tanıyor. Çünkü bilimsel bilgi sürekli olarak geliştiriliyor ve birçok odak noktası tarafından geliştirilmekle birlikte birbirlerine alternatif bilgiler de üretiliyor. Bu durum bu bilginin takibini ve doğruluğunu kontrol etmeyi oldukça zorlaştırıyor.

Eleştiri ve Bireysel Sorgulama

Bilimsel bilgiye ve dinî bilgiye karşı eleştirilerde bulunmak, bireysel düzeyde yapmak çok da anlamlı bir şey gibi gözüküyor. Bilimsel bağlamda bile, bu bilgilerin doğruluğunu sorgulamak, genellikle çok büyük engellerle karşı karşıya kalmanıza neden oluyor. Çünkü karşınızda çok güçlü bir kurumsal yapı var. Aynı şekilde, dinî bilgide de kişinin bireysel

düzyeyde sorgulamalarını zorlaştıran ve çoğu zaman kurumsal ve toplumsal baskılarla desteklenen bir yapıya sahiptir.

Bu durumda, bilgiye karşı eleştirel bir yaklaşım geliştirmek, yalnızca felsefi bir tartışmaya çekilmekle sınırlı kalabilir. Hatta başarılı olmak, bu bağlamda mümkün olmaktan çok uzak olabilir. Çünkü kurumsal yapıların güçlülüğü, bireysel bir eleştiriye genellikle anlamsız kılabilir.

Bildiğimizi Sanıyoruz

Burada, aslında en çok sormamız gereken soru şu: Gerçekten bildiğimiz şeyleri doğrudan deneyimledik mi, yoksa bunları başkalarından duyarak mı kabul ediyoruz? Bu hem bilimsel bilgiyi hem de tarihsel olayları anlamada kritik bir mesele.

Örneğin, matematiksel bir bilgi olan üçgenin iç açılarının 180 derece olduğunu kabul ettiğimizde, gerçekten kaç kişi bu kuralı test etti? Matematiksel olarak doğru olduğu kabul edilen bu kural, neredeyse herkes tarafından doğru olarak kabul ediliyor. Ama çoğumuz için bu bilgi, sadece öğretmenlerden veya kitaplardan öğrenilen bir gerçeklikten ibaret. Bizler bu bilgiyi deneyimlemek ya da doğrulamak için herhangi bir çaba sarf etmiyoruz; sadece deneyimlemiş olduğu iddiasında olanlara güveniyoruz.

Bu durumun formal disiplinlerde çözümü kolaydır çünkü bunu bireysel olarak test edebiliriz ve bilgiyi doğrudan edinebiliriz. Ancak bunun için bütün formal alanlara hakim olmamız gerekecektir ve bu ciddi anlamda zaman ve emek gerektirmektedir. Bu örneği vermemizdeki amaç bizim bu bilgileri doğrudan test etmeyip güvene dayalı kabul ettiğimiz gerçeğinin farkındalığının oluşması içindir.

Benzer bir durumu, evrim teorisiyle de örneklendirebiliriz. Evrim, modern biyolojinin temel taşlarından biri olarak kabul edilir. Ancak, kaç kişi gerçekten evrimsel süreçleri gözlemledi ya da evrimsel süreçlere dair bulguları kendi gözleriyle inceledi? Çoğumuz için bu bilgi, uzmanların ve bilimsel dergilerin yayımladığı yazılardan ibaret. Evrimsel süreçlerin detaylarını deneyimlemeden, bizler bu teoriye güvendiğimiz için inanıyoruz. Yani bu bilgiler, insanlardan insanlara aktararak bir güven zinciri oluşturuyor.

Başka bir örneği astronomi disiplini üzerinden de verebiliriz. Diğerlerinde olduğu gibi insanların neredeyse tamamı bu alandan edinilen bilgilerin hiçbirini kendisi gözlemlemiyor ya da test etmiyor. Bu alanda için oluşturulan kurumların yayımlarına ve uzmanlarının açıklamalarına güvenerek bilgi edinmek zorundalığında kalınıyor. Özellikle bu alan diğerleri gibi de olmadığı için bireysel girişimlere imkanda sağlamıyor çünkü arkasında büyük sermaye gerektiren bir oluşumdan bahsediyoruz. Sonuç olarak diğerlerinde karşılaştığımız güvene dayalı bilgi durumuyla burada da daha derin bir bağlamda karşılaşmaktayız.

Bunun gibi bir güven zincirini tarihsel olaylarla da görebiliriz. Örneğin, antik yazıtları okurken ya da bir tarihi olayla ilgili bilgi edinirken, çoğumuz o yazıtları yerinde incelemedik, o olayları bizzat görmedik. Birçok tarihi bilgi, nesiller boyu aktarılmakta, fakat bu bilgilerin doğruluğunu test etmek bizler için genellikle mümkün olmuyor. Toplumlar tarih boyunca bu aktarımlara güvenmiş ve bu bilgiler toplumların kolektif hafızasında birer gerçeklik halini almıştır.

Siyasi olaylara bakıldığında da durum benzer. Bugün hakkında düşündüğümüz veya tartıştığımız pek çok siyasi olay, yerinde gözlemler yapmadığımız ve bireysel olarak deneyimlemediğimiz olaylardır. Ancak, bu olaylar hakkında düşündüğümüzde, genellikle tarihsel metinlere, medyaya veya bir uzman görüşüne güveniyoruz. Gerçekten her birey o olayları bizzat gözlemledi mi? Tabii ki hayır. Güvendiğimiz bu aktarımlar üzerinden şekillenen bilgilerle, toplumsal ve siyasi düşünceler oluşturuyoruz.

Sonuç

Sonuç olarak, hem bilimsel bilgi hem de dinî bilgi söz konusu olduğunda, bilgiye ulaşmanın temelinde güven yer alıyor yani inanmak. Bizler, çoğu zaman doğrudan deneyimlemeden ya da her alanda derinlemesine bilgi edinmeden, başkalarına güvenerek bu bilgileri kabul ediyoruz. Fakat, bilgiyi sorgulamak ve eleştirmek bu güveni aşmak, kişisel olarak oldukça zorlu bir süreç gibi görünüyor.

Bilgiye bu bakış açısıyla yaklaştığımızda aslında bilimsel bilgi ile dini, kültürel bilginin doğruluğu veya güvenilirliği arasında algımızdaki kadar çok büyük fark gözüküyor. Bütün alanlarda aslında bizler doğrudan bilgiyi edinmiyoruz, bilgiyi edinmiş olduğunu düşündüğümüz ya da böyle iddiada bulunanlara güvenerek bilgileri kabul ediyoruz.

Sonuçta, bu tür bilgilere karşı eleştiri getirmek çoğu zaman bireysel çabaların ötesine geçemez. Bu durumda önemli olan, sadece bireysel olarak bu bilgiyi sorgulamak değil, toplumsal düzeyde daha geniş bir bilinç geliştirmeye çalışmaktır. Belki de bu, bilginin doğruluğunu sorgulama çabalarının anlamlı olabilmesi için en önemli yol olabilir.